

Építés – Építészettudomány 44(3–4) 181–185
DOI: 10.1556/096.2016.44.3–4.1

KALISZKY SÁNDOR
1927–2016

STÉPÁN GÁBOR EMLÉKBESZÉDE AZ AKADÉMIA NEVÉBEN¹

*„... nem tudom, mi fáj majd jobban:
Mi itt örökre elveszett,
Vagy ami él a múltban, és onnan
kivenni többé nem lehet!”*

Tisztelt Gyászoló Család, Barátok, Kollégák!

Vajda János sorai kerültek szemem elé, amikor a mai búcsú szavait kerestem. Egy olyan ember távozott közülünk, akinek létezése oly természetesen simult életünkhöz, mint ahogy lélegzünk, ahogy gondolkodunk. Egy olyan tanító-kutató és tudomány-szervező egyéniséget vesztettünk el, aki fürkésző kíváncsisággal nézte az őt körülvevő világot, és aki minden felfedezését és megállapítását megosztotta velünk. Sorolhatnám a számtalan szakmai eredményt, hazai és nemzetközi elismerést, de én

¹2016. május 9-én a Farkasréti temetőben Stépán Gábor, az MTA Műszaki Tudományok Osztályának elnöke az MTA nevében, Kollár László, a BME rektorhelyettese a BME nevében, Wilhelm Schneider, a CISM volt rektora az International Centre for Mechanical Sciences nevében búcsúztatta volt szerkesztőbizottsági tagunkat, akitől ezúton búcsúzik a Szerkesztőség is.

a Magyar Tudományos Akadémia nevében elsősorban a magyar tudományért, annak széles körben történő elismeréséért végzett munkájára, nemzetközi tudományszervezői tevékenységére emlékezem.

Az 1980-as években ismertem meg a Magyar Mechanikai Konferenciákon, majd az Akadémia Műszaki Mechanikai Bizottságában. Nem voltam részese tudományos iskolájának, de nagy tiszteletet váltottak ki bennem több éves külföldi szakmai útjai, világlátottsága, személete, nyelvtudása, kiváló kapcsolatteremtő képessége.

Mikor 1990-ben az Akadémia levelező tagja lett, Szabó Jánostól átvette az IUTAM, a Nemzetközi Mechanikai Világszövetség magyar nemzeti bizottságának elnöki teendőit, és engem választott titkárnak. Ekkor tanultam meg tőle, hogyan kell a nemzetközi tudományos kapcsolatokat nem csupán ápolni, de építeni is. Hogy a kiváló szakmai eredmények mellé fel kell sorakoztatni annak felismerését, merre megy a világ tudományos közvéleménye, érdeklődése, kik ennek a kulcsszereplői, akikre oda kell figyelni. Sándornak ehhez különösen jó érzéke volt, és olyan időkben építette ezt fel, amikor ez egyáltalán nem volt triviális feladat. Mi, a következő generáció, a rendszerváltás után már sokkal könnyebben utaztunk és építettünk nemzetközi szakmai kapcsolatokat – neki még sokszor kellett vállalni az egyedül utazást, a családjától távol történő kutatómunkát.

A Magyar Tudományos Akadémiára tehát a rendszerváltás idején került be, majd 1995-ben választották annak rendes tagjává. Később az MTA Műszaki Tudományok Osztályán éveken át vezette a Mérnöki, Építészeti és Közlekedéstudományi Szakcsoportot, így meghatározó szerepe volt az építőmérnöki területről bekerülő akadémikusok kiválasztásában. Széles látóköre azonban mindig nyitottá tette a nem közvetlenül az ő szakterületéhez tartozók támogatásában is, sokunknak volt ajánlója. Nekem is. Hálával tartozom érte.

Kaliszky professzor dolgozott az *Építés – Építészettudomány* folyóiratban (az Akadémia Műszaki Tudományok Osztálya ma is támogatja ezt a folyóiratot), a *Structural Optimization* és a *Journal of Mechanics of Structures and Machines* tudományos szakfolyóiratok szerkesztőbizottságában, részt vett az *Advances in Mechanics* és az *Applied Mechanics Reviews* munkájában is.

Tudományos eredményeit számos díjjal honorálták: 1966-ban Akadémiai Díj, 1984-ben a Lengyel Akadémia Kopernikusz Díja, idehaza az Ipolyi Arnold Tudományfejlesztési Díj, majd 1998-ban Széchenyi-díj.

1985-ben kapott felkérést az udinei International Centre for Mechanical Sciences (CISM), a Mechanikai Tudományok Udinei Nemzetközi Központja rektori feladatainak ellátására. Kezdeményezésére 1987-ben az Akadémia együttműködési szerződést kötött a CISM-mel, ami lehetőséget nyújt arra, hogy sok fiatal magyar kutató ingyenesen vehessen részt a CISM magas színvonalú nemzetközi tanfolyamain – ez ma is így van, munkája eredménye több generáció hasznára válik, azt féltve őrizzük.

Udinei vacsorák után a város utcáin sétálva, vagy a 6-7 órás hazaúti autózásokon, a szakmai beszélgetésekbe sokszor keveredtek személyes, családi történetek. A legtöbb apa büszke gyermekeire, így családjáról szóló történeteinek csak akkora jelentőséget tulajdonítottam, hogy értettem: boldog, kiegyensúlyozott életet él. De ennek

erejét, jelentőségét, akkor értettem meg, amikor felesége eltávozott, egészsége megroppant, és láttam gyerekei és unokái odaadó támogatását – mint ahogy lehet, ők is akkor szembesültek vele közvetlenül, hogy édesapjuk milyen tiszteletnek és szeretetnek örvendett az Akadémián és a nemzetközi tudományos közösségben, amikor akár tolószékben is elkísérték az Akadémia székházában tartandó előadására, vagy éppen Udinébe a tudományos bizottság ülésére.

„Vannak idők, mikor saját fényünk kialszik, és egy másik embertől kapott szikra kell, hogy újra lángra kapjon. Mindannyiunknak jó okunk van rá, hogy mélységes hálával gondoljunk azokra, akik újra és újra fellobbantották bennünk a lángot.” Ezeket a gondolatokat Albert Schweitzer fogalmazta meg – ma sokan magunkénak érezhetjük. A ma itt tisztelgők között Kaliszky Sándor sokunkban lobbantotta fel ezt a lángot. Emléke és szellemi hagyatéka ne csak a könyvekben, ne csak a téziseiben, féltett helyen őrzött kitüntetéseiben, de a szívünkben is, a továbbadott tudásban is éljen tovább. Őrizzük és adjuk tovább azt a kíváncsiságot, azt a nyitottságot a nagyvilágra, amire tanított! Őrizzük és adjuk tovább az örökké kutató, a világ összefüggéseire válaszokat kereső szemléletét!

Kedves Sándor, fűrészöző tekinteted nagyon hiányoljuk, az mindig is hiányozni fog az Akadémia elnöki tanácstermében!

KOLLÁR LÁSZLÓ EMLÉKBESZÉDE AZ EGYETEM NEVÉBEN

Tisztelt Gyászolók, Rokonok, Barátok, Tanítványok, Munkatársak!

Kilenc évtized nagy idő, a magyar államiságnak közel egy tizede, átível világ-háborún és több rendszerváltáson, felölel két ipari forradalmat, magába foglalja a mérnöki munka gyökeres megváltozását; így, miközben szomorú szívvel állunk Sándor sírjánál, tudva, hogy sokunknak a kilenc évtized sincs megírva a sors könyvében, megbékélt szívvel vesszük számba Sándor gazdag és sikeres életpályájának sok-sok eredményét.

Számomra a vele való első találkozás 1978 ősze, a mechanika előadás a K II. 21–22. előadóteremben. Nemrég évfolyamtársaimmal idéztük fel ennek emlékét: világos, sallangmentes előadás, logikus felépítés, lényegre törekvő mondanó, biztos szakmai tudás, áttekinthető táblakép, a műegyetemi elődök, az általa hallgatott Abody Előd, Egerváry Jenő, Mihailich Győző, Korányi Imre, Palotás László legjobb hagyományait folytató professzor. Később már doktoranduszként hallgattam előadását héjak képlékeny viselkedéséről.

Közvetett kapcsolódásunk azonban sokkal régebbi, apám, Kollár Lajos az ötvenes évek elejétől a forradalomig, pontosabban 1957-ig a BME Mechanika Tanszékén együtt dolgozott vele. Csaknem egyidősek, mindketten a piaristákhoz jártak, apám Veszprémbe, Sándor Budapestre. Anyám, a nyilvánvalóan embert próbáló politikai viszonyok ellenére nagyon pozitívan emlékszik az 50-es évek elején a Mechanika Tanszéken folyó szakmai és társadalmi életre. Rajtuk kívül Vértes György, Berger

Pál, Roller Béla és Korda János tartozott a fiatal csapathoz, sajnos közülük már csak egyikük van közöttünk. A tudományos munka mellett a tanszék számos ipari munkát végzett, gyakran este és a hétvégén is bent dolgoztak, a diktatúra legkeményebb éveiben is, hatalmas szellemi tudásuk révén rendszeresen terveztek, szakértettek, KK-ztak². Nemcsak együtt dolgoztak, esténként is összejártak, pezsgő társadalmi életet éltek. A tanszéki fiatalok szinte mindegyike jelentős tudományos karriert is befutott, de közülük is az egyik leggyorsabb Sándor pályája: 1961-ben kandidátusi, 1967-ben nagydoktori fokozatot szerez, ezzel párhuzamosan 1963-tól egyetemi docens, 1969-től egyetemi tanár, 1971-től, 22 éven át a Mechanika Tanszék vezetője.

Tudományos karrierjére is alapvető befolyást gyakorolhatott a Mechanika Tanszéken folytatott ipari munka: a témakör, a képlékenységtan, amelyből világhírű lett, akkor került a mérnöki gondolkodás fókuszába. Két éven át Menyhárd István és Barta József mellett aspiráns az Építéstudományi Intézetben. Menyhárd nemcsak az egyik legjelentősebb magyar hégyszervező, hanem az első, törési elméleten, képlékenységtanon alapuló hazai szabályozás megalkotója is. Sándor nincs még negyven éves, amikor a *Képlékenységtan* című hézagpótló monográfiája magyar nyelven megjelenik, amelyet hamarosan követ a német, majd az angol kiadás. A könyvet több mérnökgeneráció, beleértve magamat is, forgatta nagyon nagy haszonnal, és forgatja máig is.

Sándor életútjában meghatározó volt, hogy számos rövidebb út mellett, több hosszabb külföldi tanulmányútja és munkavállalása is volt: 1964-ben Southamtonban ösztöndíjas, 1972-ben az ausztráliai Monash Universityn ad elő, 1980-ban, majd 84-ben vendégprofesszor a Milwaukee-i Egyetemen. 1985-ben elvállalta az udinei Mechanika Tudományok Nemzetközi Központjának rektori teendőit, amelyet, a BME-n folytatott tevékenységei mellett, 16 éven át látott el.

A számítógép megjelenése a hatvanas-hetvenes években alapvetően megváltoztatta a mérnöki gondolkodásmódot, a mérnöki tevékenységet is. Ebben az átalakulásban a Mechanika Tanszék – a nemzetközi trendeket jól ismerő vezetőjével – kulcs szerepet játszott: algoritmusokat fejlesztettek, számos doktori disszertáció született a numerikus mechanika témakörében, ipari igényre véges elemes, illetve rúdszerkezeti programokat írtak. Sándor a képlékenységtani tudását ötvözni tudta a numerikus mechanika kínálta lehetőségekkel, és jelentős eredményeket ért el, a számítógépek megjelenésével fontossá váló, szerkezetoptimalizálás témakörében is.

A külföldi kapcsolatok nagyon sok együttműködést, kutatócserét, látogatást inspiráltak, de talán ennél is fontosabb, hogy Sándorban olyan tudás gyűlt össze, amely keveseknek adatott meg: a mechanika mély elméleti alaposága, a gyakorlatorientált mérnöki tevékenység, a külföldi mérnökképzésekben való részvétel kapcsán a különböző oktatási struktúrák értő tudása, és a CISM rektoraként a modern kutatási területek naprakész ismerete. Ezek együttese tette lehetővé, hogy 22 éven át a BME tanszékvezetőjeként, 6 éven át az Építőmérnöki Kar dékánhelyetteseként aktív, széles látókörű résztvevője lehessen a karunkon folyó oktatási reformoknak.

² Ebből az időszakból, talán Berger Páltól származott a mondás, hogy a „KK-n is lehet csomót keresni”.

Sándor eredményeit számos díjjal és kitüntetéssel honorálták, csak az oktatáshoz, egyetemhez kötődőket sorolom: 1993-ban a BME Emlékérme, 1995-ben a Liege-i Egyetem érme, ugyanebben az évben a Krakkói Egyetem Aranyérme, 1997-ben Szentgyörgyi Albert-díj.

Kaliszky Sándor 46 év után, 1997-ben vonult nyugdíjba a Műegyetemen, de ez nem a kutatómunka befejezését jelentette, professzor emeritusként munkatársaival aktívan dolgozott és publikált csaknem további két évtizedig.

Most – amikor felidézzük emlékezetünkben kedves alakját, az egyetemi előadót, az akadémiai osztályülések bölcs hozzászólóját, a nemzetközileg elismert kutatót és tudományszervezőt, egy sikerekben és elismerésekben gazdag életet – hadd zárjam Sik Sándor soraival, aki a piaristák rendfőnöke volt, amikor Sándor a pesti gimnáziumukban érettségizett:

De minek ez a sok mihaszna kérdés?
A tett a fontos, nem a szürke értés.
Zárlatig úgyis elkészül a mérleg.
Csak egy a fontos: égjek s el ne égjek.
Mint a pusztai vadrózsabokor.
A nap is legszebb naplementekor.

Kedves Sándor, nyugodj békében!